

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 32/2004 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om barnombudsmannen

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 16 september 2004 en proposition med förslag till lag om barnombudsmannen (RP 163/2004 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Lagmotion

Utskottet har i samband med propositionen behandlat följande motion:

— LM 105/2003 rd — Sari Essayah /kd m.fl.:
Lag med förslag till lag om barnombudsmannen. Motionen remitterades till utskottet den 2 oktober 2003.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Eeva Kangasniemi, social- och hälsovårdsministeriet
- lagstiftningsråd Markku Helin, justitieministeriet
- specialforskare Tarja Heino, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- kommunikationschef Anna-Maija Puonti, Centralförbundet för barnskydd
- organisationsjurist Esa Iivonen, Mannerheims Barnskyddsförbund
- generalsekreterare Hanna Markkula-Kivisilta, Rädda Barnen rf
- förvaltningsdirektör Marianne Österberg, Samfundet Folkhälsan.

Dessutom har undervisningsministeriet lämnat ett utlåtande.

PROPOSITIONEN OCH LAGMOTIONEN

Propositionen

Regeringen föreslår en lag om barnombudsmannen för att stärka barnens ställning och rättigheter i samhället. Barnombudsmannens verksamhet grundar sig enligt förslaget på FN:s konvention om barnets rättigheter. Barnombudsmannen ska samarbeta med andra myndigheter, sakkunniga och andra aktörer, bl.a. organisationer, som främjar barnens ställning och rättigheter.

Barnombudsmannen ska bevaka och främja barns intressen och rättigheter inom förvaltning-

en, samhällspolitiken och lagstiftningen samt arbeta för att FN:s konvention om barnets rättigheter fullgörs. Till ombudsmannens centrala uppgifter hör vidare att lyfta fram barnens åsikter i samhällsdebatten och att informera även barnen själva om deras rättigheter.

Barnombudsmannen kan ta initiativ i frågor som gäller barnens ställning och missförhållanden i samhället. Andra sätt att påverka är i första hand rekommendationer, anvisningar och råd.

Barnombudsmannen är i sin verksamhet oberoende och har till sitt förfogande en bred expertis inom olika förvaltningsområden. Ombudsmannen ska ha en egen byrå. Barnombudsmanntjänsten och barnombudsmannens byrå placeras vid social- och hälsovårdsministeriet. Kopplingen till social- och hälsovårdsministeriets förvaltning ger ombudsmannen naturliga kontakter med centrala aktörer som arbetar på att förbättra barnens välbefinnande. Utöver barnombudsmannen ska det inom ramen för statsbudgeten vid byrån finnas en tillräcklig mängd föredragande tjänstemän och annan personal.

Ombudsmannen får till stöd en delegation som representerar sakkunskap inom olika områ-

den på bred bas och där även frivilligorganisationerna är starkt företrädade.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2005 och avses bli behandlad i samband med den. Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 september 2005.

Lagmotionen

I lagmotion LM 105/2003 rd föreslås att det inrättas en tjänst som barnombudsman. Innehavaren av tjänsten ska tillvarata barnens rättigheter, förbättra barnens ställning och få myndigheter och organisationer att samarbeta bättre i barnfrågor.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning finner utskottet propositionen behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Propositionen med förslag till lag om barnombudsmannen bygger på FN:s konvention om barnets rättigheter. FN:s kommitté för barnets rättigheter har rekommenderat att Finland inom regeringen inrättar en myndighet specialiserad på barnfrågor för att barnens rättigheter ska tillgodoses mer samordnat. De övriga nordiska länderna införde barnombudsmannainstitutionen på 1980- och 1990-talet.

Barnombudsmannens uppgifter och status

Enligt propositionen ska barnombudsmannen bevaka och tillvarata barns intressen och rättigheter på ett generellt samhällspolitiskt plan och i den allmänna debatten. Till barnombudsmannen hör bl.a. att bedöma hur barnens intressen och rättigheter tillvaratas i praktiken och förmedla information om barnfrågor till barn och människor som arbetar med barn. Barnombudsmannen tar enligt förslaget inte upp ärenden som gäller enskilda personer och fall till behandling. En av

de viktigaste uppgifterna är att driva på genomförandet av barnkonventionen. Utskottet hänvisar till en studie gällande informationen om barnkonventionen och understryker att det hör barnombudsmannens byrå till att samordna rapporteringen och informationen kring barnkonventionen.

Barnombudsmannen föreslås vara knuten till social- och hälsovårdsministeriet. Praktiska skäl talar enligt utskottet för denna administrativa lösning. Men då gäller det att se till att barnombudsmannen har en så oavhängig ställning som möjligt inom ministeriets organisation och kan koncentrera sig på de i propositionen angivna uppgifterna utan beredningsansvar i frågor som hör till ministeriets behörighetsområde.

Resurser

Med hänsyn till barnombudsmannens breda uppgiftsfält är de resurser som föreslagits för byrån njugga. När behovet av eventuella tilläggsresurser diskuteras längre fram, får finansieringen inte ordnas genom omallokering av de resurser som anvisats social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde, understryker utskottet. I synnerhet i initialskedet behöver barnombudsmannens verksamhet bevakas. När erfarenheter vunnits bör regeringen göra en analys av hur bra

de mål avseende tillvaratagande av barns intressen och främjande av deras rättigheter som uppställts inom olika förvaltningar kan uppnås genom den föreslagna barnombudsmansinstitutionen. Utskottet föreslår ett uttalande om saken. (*Utskottets förslag till uttalande*).

Delegationen

Barnombudsmannen föreslås till sin hjälp få en delegation för att främja barns ställning och rättigheter samt myndighetssamarbetet i dessa frågor. Utskottet påpekar att delegationen måste ha en mångsidig sammansättning för att kunna främja samarbetet mellan myndigheter inom olika sektorer. Också i ett nordiskt perspektiv spelar våra frivilligorganisationer en exceptionellt viktig roll när det gäller att företräda barns rättigheter och intressen, ett faktum som inte kommer att påverkas av att vi får en tjänst som barnombudsman. Utskottet instämmer i regeringens åsikt i propositionen att frivilligorganisationerna bör vara starkt företrädade i delegationen.

Detaljmotivering

2 §. *Uppgifter*. Utskottet föreslår en tydligare skrivning i 2 § 2 mom. 3 punkten för att det klara ska framgå vilka uppgifter barnombudsmannen har. Utskottet föreslår att bestämmelsen omformuleras så att barnombudsmannen inte ska ge rekommendationer utan genom initiativ, råd och anvisningar påverka det samhälleliga beslutsfattandet i barnfrågor och driva på att barnens intressen tillvaratas i samhället. Formuleringen ligger i linje med den uppgift som ålagts jämställdhetsombudsmannen i motsvarande fall.

Lagmotionen

Utskottet har godkänt lagförslaget utifrån propositionen och av detta följer att lagmotion LM 105/2003 rd bör förkastas.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att lagförslaget godkänns enligt propositionen, men 2 § med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att lagmotion LM 105/2003 rd förkastas och

att ett uttalande godkänns (Utskottets förslag till uttalande).

Utskottets ändringsförslag:

2 §

Uppgifter

(1 mom. som i RP)

Barnombudsmannen skall

(1 och 2 punkten som i RP)

3) genom initiativ, råd och anvisningar påverka det samhälleliga beslutsfattandet i barnfrågor och driva på att barnens intressen tillvaratas i samhället,

(4—7 punkten som i RP)

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen följer barnombudsmannens verksamhet och utifrån vunna erfarenheter gör en bedömning av hur de i lagen uppställda målen, att tillvarata barnens intressen och tillgodose barnens rättigheter, uppnåtts genom barnombudsmannainstitutionen.

ShUB 32/2004 rd — RP 163/2004 rd

Helsingfors den 25 november 2004

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Valto Koski /sd
medl. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löf /sv
Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Aila Paloniemi /cent
Leena Rauhala /kd

Juha Rehula /cent
Paula Risikko /saml
Arto Seppälä /sd
Tapani Tölli /cent
Raija Vahasalo /saml
Erkki Virtanen /vänst
Tuula Väättäin /sd
ers. Ulla Anttila /gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.